



ਏਆਈ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਸਭਿਆਚਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਗੁਣਾਂ/ ਨੇਮਾਂ ਦੀ ਸਮੂੱਚਤਾ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੋਚਣ, ਵਿਚਾਰਨ, ਕੰਮ ਕਾਰਜ, ਖਾਣ ਪੀਣ, ਬੋਲਣ, ਨਾਚ ਗਾਉਣ, ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਕਲਾ ਅਤੇ ਆਰਕੀਟਾਈਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਹੈ। ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਮਾਜਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਹੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਿਮਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ -

- ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ (Cultural Transformation)
- ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਖਿਲਾਰ (Cultural diffusion)
- ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛੜੇਵਾਂ (Cultural lag)
- ਸਭਿਆਚਾਰੀਕਰਣ (Culturaization)

ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਦੂਜੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਖਿਲਾਰ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਜਾਂ ਡਿਸਪਰਸ/ ਖਦੇੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੂਜੇ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਅ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ ਮੁੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਉਪ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।



ਡਾ.ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ

ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ
ਕਾਲਜ ਫਾਰ ਵਿਮਨ
ਕਾਲਾ ਟਿੱਬਾ, ਅਬੋਹਰ
9417927549
baljeetsidhu94179@
gmail.com

ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਉਕਤ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਨਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਬੇਹੱਦ ਤੇਜ ਗਤੀ ਨਾਲ ਵਾਪਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕੰਮਾਂ ਧੰਦਿਆਂ ਦੇ ਢੰਗਾਂ, ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾ ਤੇ ਮਨੋਸੰਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਿਵਰਤਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਚਾਰ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ/ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਮਸਨੂਈ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਆਰਟੀਫੀਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਤੇ ਘੱਟ ਮਿਹਨਤ ਵਿਚ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਤਕਨੀਕ ਹੈ। ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਅਤਿ ਸੁਧਰਿਆ ਰੂਪ ਹੀ AI ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। “ਮਸਨੂਈ ਬੁੱਧੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਟੀਚਾ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। 1955 ਵਿਚ

ਜਾਨ ਮਕਾਰਤੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ 'ਬਨਾਉਟੀ ਬੁੱਧੀ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੂਝਵਾਨ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ AI ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਨਵੀਨ ਕਾਢਾਂ/ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਸ਼ੀਨਗੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਸੋਚਣ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਕੰਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ਡ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ AI ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਨਾਲ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ/ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੱਥਲੇ ਪੱਤਰ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

AI ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਤਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਤਕਨੀਕ ਭਰਪੂਰ ਮਸ਼ੀਨਗੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਵੈਚਾਲਤ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਚਾਰ ਆਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਸ਼ੀਨਗੀ ਬੁੱਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਤਕਨੀਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨਤ ਇਮੇਜਿੰਗ ਤਕਨੀਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ। AI ਆਧਾਰਿਤ 'ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਵਿੱਦਿਅਕ ਟੂਲ' ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਵਰਚੁਅਲ ਕਲਾਸਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਆਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਹੀਲਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। AI ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਤਾ ਸਬੰਧੀ ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, “ਬੇਸ਼ੱਕ AI ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੌਰ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ AI ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ, ਇਸਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ AI ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ AI ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਉਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਉਸ AI ਮਸ਼ੀਨਗੀ ਵਿਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸੰਕਟਮਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। AI ਦੁਆਰਾ ਸਾਧਿਤ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਰੂਪਤਾ/Cultural Homogeinization ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੁੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਉਪ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਕਨੀਕ ਉਪਰ ਵੀ 'ਹੈਜਮਨੀ' ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ AI ਦੁਆਰਾ ਸਾਧਿਤ ਸੰਦਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਭਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਫਲਸਰੂਪ ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰ ਉਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਕਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਪਰ AI ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਰਤ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਬਦਲੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਦਾਂ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਰਵਾਇਤੀ/ਕਲਾਤਮਿਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਡਾ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਲੋਕਧਾਰਾ: ਵਰਤਮਾਨ ਸੰਦਰਭ' ਵਿਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਭਾਵਪੂਰਤ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, “ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਹ ਰੂਪ ਜੋ ਅੱਜ ਦੀ ਵਸਤੂ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਲੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਹਾਗ, ਘੋੜੀਆਂ, ਛੰਦ, ਸਿੱਠਣੀਆਂ, ਲੋਕ ਵਾਰਾਂ, ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ.... ਜੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਸੁਆਣੀਆਂ ਨੇ ਹੁਣ ਫੁਲਕਾਰੀ ਜਾਂ ਰੁਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਮਲ ਭਾਵੀ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ

ਹੋਵੇਗਾ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ AI ਟੂਲਜ਼ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਢਾਹ ਲਾਉਣਗੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਟੂਲਜ਼ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹਨ ਪਰ ਉਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। AI ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਪਰੰਪਰਾ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕੇ। AI ਟੂਲਜ਼ ਦੇ ਦੁਸ਼ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਪਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। AI ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਉਦਮੀਆਂ, ਖੋਜ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਐਪਸ ਜਾਂ ਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, “AI ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਨੈਤਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ AI ਸਿਸਟਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵੀ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।” ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ AI ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪਸਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਹੈ ਪਰ AI ਆਧਾਰਿਤ ਮਸ਼ੀਨਾਂ (ਸੋਸ਼ਲ ਸਾਈਟ, ਫੇਸਬੁੱਕ, ਟਵਿੱਟਰ) ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਉਲਝਣਾਂ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਈਟਸ ਸੌਕਣ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣਾ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਜਾਂ ਨੈੱਟ ਤੇ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤਣਾਓ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਆਰੇਖ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾ ਬੰਤਾ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ/ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰੂਪ ਨਕਲਾਂ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਰ ਰੰਗਾ ਤੇ ਬਿਗਲਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ←-----→ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ←-----→ ਉਪਯੋਗਤਾ।



ਪਰਿਵਾਰਕ/ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਣਾਓ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੀਡੀਆ ਉਪਰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਏਕਲ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਚਾਚਾ-ਚਾਚੀ, ਤਾਇਆ-ਤਾਈ ਆਦਿ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸ਼ਲੀਲ ਸਾਈਟਾਂ ਨੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਬਦ-ਅਮਨੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਜਦ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਫਲਸਫਾ ਕਿਰਤ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੀਡੀਆ ਉਪਰ ਲੋਕਧਾਰੀ/ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮੱਗਰੀ ਖਾਸਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਲਾਸਿਕੀ ਸਾਹਿਤ (ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ ਸਲੋਕ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉੱਨਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਸ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਕਾਰਨ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਾਨਵੀ-ਹੋਂਦ/ ਸੂਖਮ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਮਨਫੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੋ, AI ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਸਾਰੇ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਦਾਚਿੱਤ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹਵਾਲੇ

1. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, (ਡਾ.), **ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ: ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹ**, ਗ੍ਰੇਸੀਅਸ ਬੁੱਕਸ, ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਨਾ-11.
2. <https://pa.m.wikipedia>.
3. ਕੈਨੇਡਾ, ਦੇਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ,(ਡਾ.), **ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਜ਼**, ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਯੂ.ਐਸ.ਏ., ਅੰਕ-10, (30 ਸਤੰਬਰ - 13 ਅਕਤੂਬਰ 2023, ਪੰਨੇ 14-15).
4. **ਬੋਜ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ**, (ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਂਬਾ, ਸੰਪਾ.), **ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ**, ਅੰਕ-42, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ, 1995, ਪੰਨੇ 65-66.
5. ਕੈਨੇਡਾ, ਦੇਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ,(ਡਾ.), **ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਜ਼**, ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਯੂ.ਐਸ.ਏ., ਅੰਕ-10, (30 ਸਤੰਬਰ - 13 ਅਕਤੂਬਰ 2023, ਪੰਨੇ 14-15).
6. ਪਤਨੀ ਸੰਤੋ ਨੂੰ: ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ !
ਸੰਤਾ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨੌਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਤੇ ਆਹ ਫੇਰ ਮੈਂ ਨੈਟ ਤੋਂ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕੀਤੇ ਨੇ.....?
ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ, ਅੰਕ-10, ਪੰਨਾ-67.

